

Att bygga på landet

RÅD OCH INSPIRATION FÖR DIG SOM VILL BYGGA

BYGGSAMVERKAN
JÖNKÖPINGS LÄN

Förord

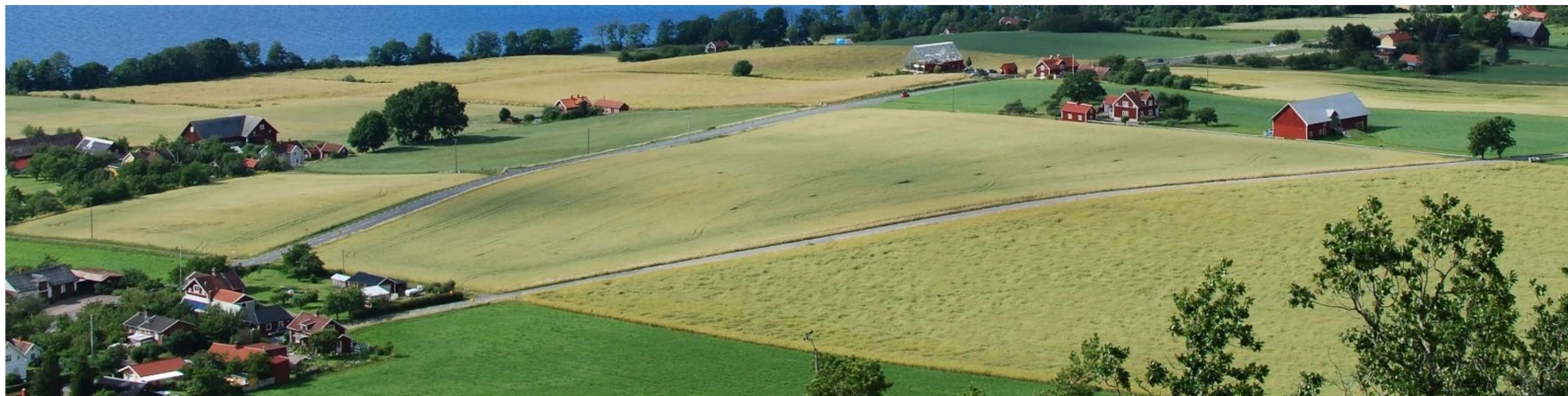
Detta är både till för er som ska bygga ett nytt hus eller för er som redan har ett befintligt hus och önskar få råd till era kommande projekt. Här kommer ni få tips och idéer för hur ert hus och tomt kan bli ett tilltalande komplement till landsbygden.

Att bygga nytt innebär en stor investering som även kräver en hel del planering. Vissa saker går lättare att åtgärda, medan andra saker blir mer permanenta val. Viktigt är att byggnaden ska placeras på en lämplig plats men även att utformningen är anpassad till omgivningen och ger ett bra helhetsintryck. En ny tomt innebär även att skapa en ny trädgård och miljö kring byggnaden.

Här får ni även tips om hur ni kan anpassa era om- och tillbyggnader till ert befintliga hus. Ändringar och tillägg kan ge ytterligare karaktär, men det kan även påverka byggnadens arkitektur negativt. Det är därför viktigt att ha helheten i åtanke när ni planerar åtgärderna som ni vill göra.

Bebyggelsens utformning har sett olika ut genom åren, vilket präglats av olika tidsepoker och stilar. Detta kan vi ta inspiration och lärdom av när vi bygger och ändrar byggnader. Kom ihåg att ert projekt kommer bidra till och bli en del av det omgivande landskapet, både stora förändringar som små. Det finns flera faktorer som gör att en byggnad passar mer eller mindre väl in i omgivningen. På en kuperad tomt passar en annan typ av hus än på en platt tomt.

Välj tomt först, sen hus!

Placering i landskapet

Placeringen av byggnaderna i landskapet är avgörande för intrycket både i miljön och för de som ska bo där. De behöver inte nödvändigtvis placeras på den vackraste platsen, utan i stället ha överblick mot det vackra. Lär gärna känna er fastighet genom att spendera tid vid platsen och även på landsbygden runtomkring. Vilka platser vill ni ta vara på? Hur går solen på er fastighet? Hur ser naturen ut omkring? Ett lyckat husbygge är väl anpassat och tar vara på kvaliteterna runtomkring.

Hur ser er landsbygd ut - bymiljö eller öppet landskap?

Landsbygden har sin speciella karaktär och kan se olika ut för varje unik plats. Nyttja den befintliga bebyggelsen och vägnätet. Kan ni placera er tomt nära eller inom en by, eller placera tomten i gröna kilar som är skyddade av träddungar, skogsbryn eller bergknallar? Detta gör att er tomt lättare smälter in i miljön jämfört med en placering i öppet landskap som även är mer utsatt för väder och vind. Finns det lucktomter som ni kan nyttja till en ny tomt och skapa ett mjukt tillskott i miljön?

Generellt sett är det olämpligt att bebygga på befintlig jordbruks-, ängs- eller betesmark, titta gärna efter alternativa placeringar när ni letar efter en lämplig plats för en ny tomt.

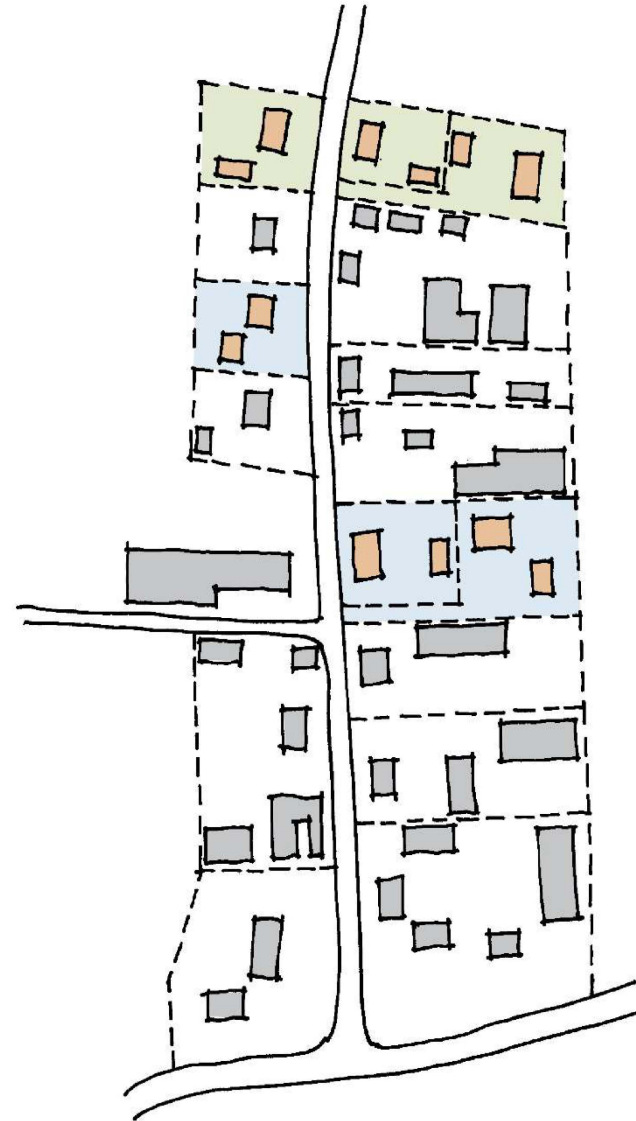

Illustration över lucktomter i blått och kompletterande tomter i grönt. Båda visar exempel på hur obebyggda platser där en ny tomt kan skapas på ett naturligt sätt.

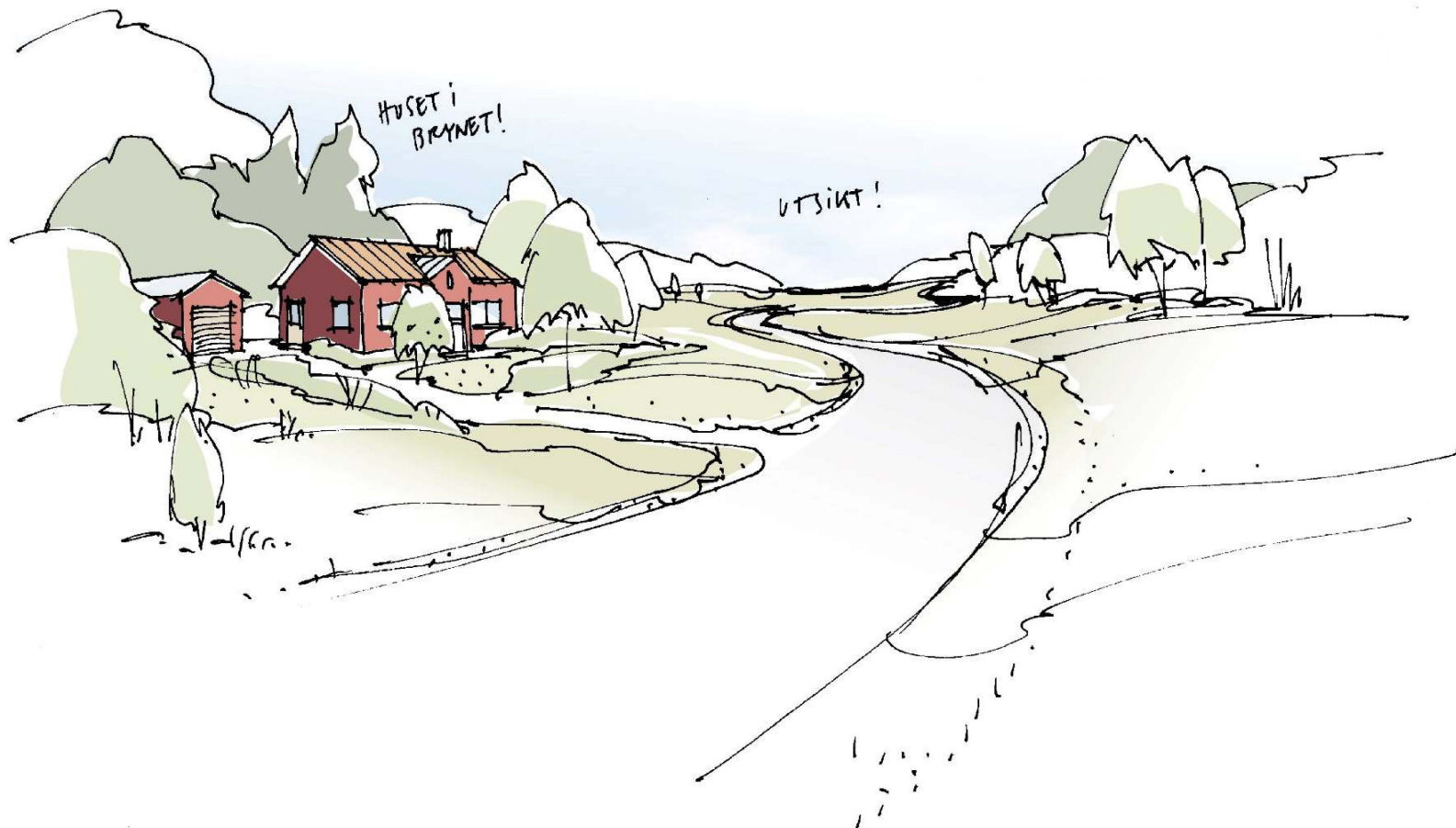

Illustration: exempel på placering i landskapet.

Text i bild: "Huset i brynet!" och "Utsikt!"

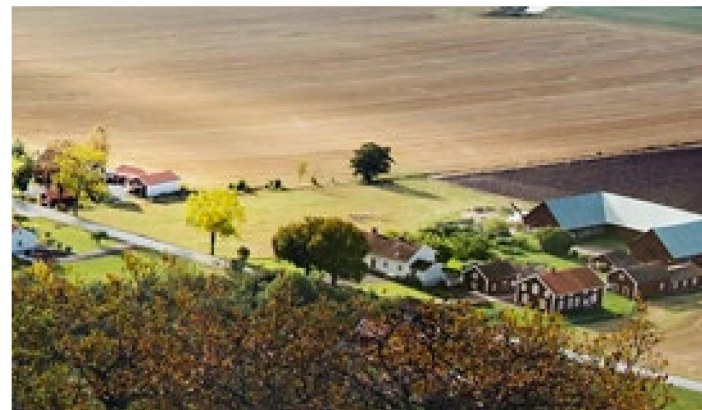
Känslig miljö?

På landet kan det finnas känsliga områden som är mer eller mindre lämpliga för en ny fastighet. Det finns områden som är mer eller mindre känsliga för nya byggnader. Ett varierat område på landet med olika kulörer, material och placeringar av byggnader kan tåla mer varierande utformning än ett enhetligt område där flera byggnader har liknande karaktär och placering.

Ibland finns det känsliga områden som ni behöver ta hänsyn till i placeringen av en ny tomt som kan påverka var en tomt får placeras. Några exempel på detta är kulturvärden, fornlämningar, strandskydd, biotopskydd och riksintressen men det kan även finnas fler känsliga värden som ni behöver ta hänsyn till. Ni kan alltid kontakta kommunens bygglovsavdelning för att få mer information.

Att tänka på!

- ☐ Hur ser övrig bebyggelse ut runtomkring?
- ☐ Kan ni dra nytta av landskapet där ni kan placera er tomt på ett naturligt sätt?
- ☐ Hur kan ni anpassa utformningen på era byggnader till det aktuella landskapet?
- ☐ Finns det en känslig miljö som ni ska ta hänsyn till?

Placering på tomten

Jag har en tomt, vad gör jag nu?

När ni väljer var på tomten som byggnaden eller byggnaderna ska placeras finns det några saker som kan vara bra att tänka igenom först.

Fundera på hur byggnaderna kan placeras för att upplevas som en självklar och naturlig del av miljön på tomten. Utgå från vad platsen har att erbjuda och tänk på att färre markarbeten generellt brukar göra att de nya byggnaderna lättare passar in i miljön. Bevara gärna de vackraste platserna på tomten och förlägg i stället trädgården där, som på så sätt bevarar värdet.

Huskropparnas volym och utformning har också betydelse för hur platsen påverkas och hur bebyggelsen uppfattas. Att till exempel dela upp bebyggelsen i huvudbyggnad och fristående komplementbyggnader är historiskt sett vanligare på landsbygden.

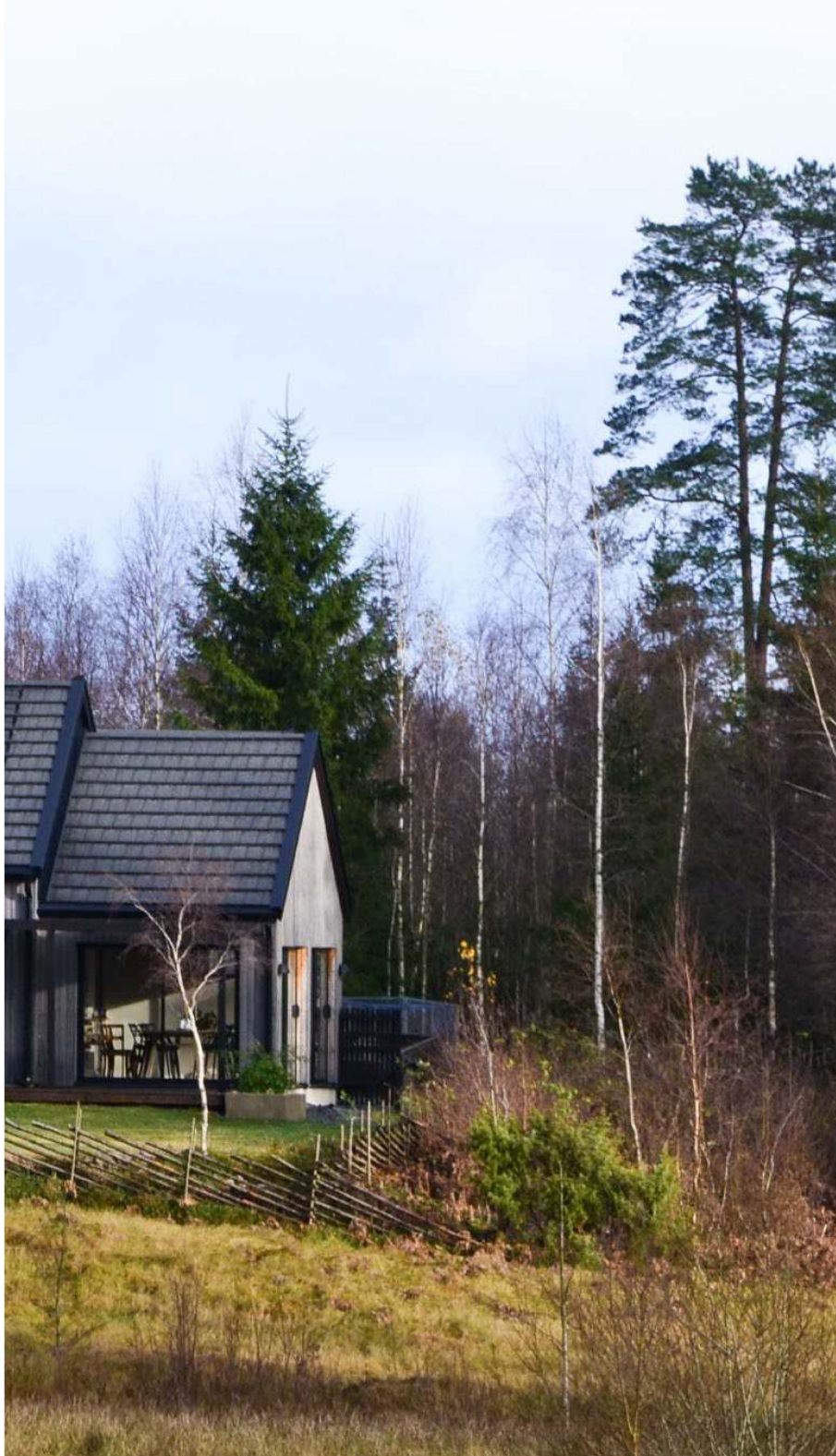

Hitta inspiration

Åk runt och titta på annan bebyggelse i området eller i ett område ni gillar, hur är befintliga byggnader placerade inom tomten och i förhållande till komplementbyggnader om sådana finns, passar de in eller sticker de ut? Varför då? Hur är kulörsättningen, är alla byggnader i samma kulör? Finns det särskilda detaljer på byggnaden, spröjsade fönster eller detaljer vid takfot eller grund? Vad är det som fångar ert intresse med just den byggnaden eller tomten?

Om ni bygger nytt på en tidigare obebyggd tomt finns det oftast fler valmöjligheter än om tomten redan är bebyggd. Oavsett vilken plats ni väljer kommer det att påverka omgivningen, men vissa platser är känsligare än andra.

Att tänka på!

- ☐ Möjliggör den här placeringen förändring över tid?
- ☐ Passar byggnaden in i miljön?
- ☐ Finns det delar av tomten som bör lämnas orörda, exempelvis typisk växtlighet i området eller något uppstickande berg eller sten?
- ☐ Hur kommer byggnaden att bidra till något positivt på platsen?
- ☐ Finns det tekniska svårigheter med den tänkta placeringen?
- ☐ Hur ser förutsättningarna för grundläggningen ut?
- ☐ Finns det möjlighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att vistas och nyttja platsen?
- ☐ Finns det plats för infart och parkering? Eget vatten och avlopp?
- ☐ Utgör placeringen en risk för omgivningen, exempelvis väldigt nära en trafikerad väg eller mitt i höga naturvärden?

Flera av dessa punkter har lagstöd i Plan- och bygglagen (PBL) 2 kapitel 6 §. Vid frågor om lov och förhandsbesked ska bland annat hela kapitel 2 i PBL prövas, om åtgärden utförs utanför detaljplanelagt område.

Komplettera befintlig bebyggelse

Om ni har en tomt med befintlig bebyggelse att utgå från kan det både underlätta och försvåra projektet. Det gäller även om er tomt som ni ska bygga på ligger i nära anslutning till befintlig bebyggelse. I dessa fall behöver ni anpassa det som ska byggas på ett sådant sätt att det blir ett tillskott till det befintliga. Ibland kan det betyda att det inte är lämpligt att bygga exakt det ni hade kunnat bygga på en annan plats, eftersom det på just denna plats kanske inte finns tillräckligt med yta eller att det inte passar in i den befintliga bebyggelsen.

Titta gärna på punktlistan på föregående sida och fundera kring de punkter som går att tillämpa på den aktuella platsen.

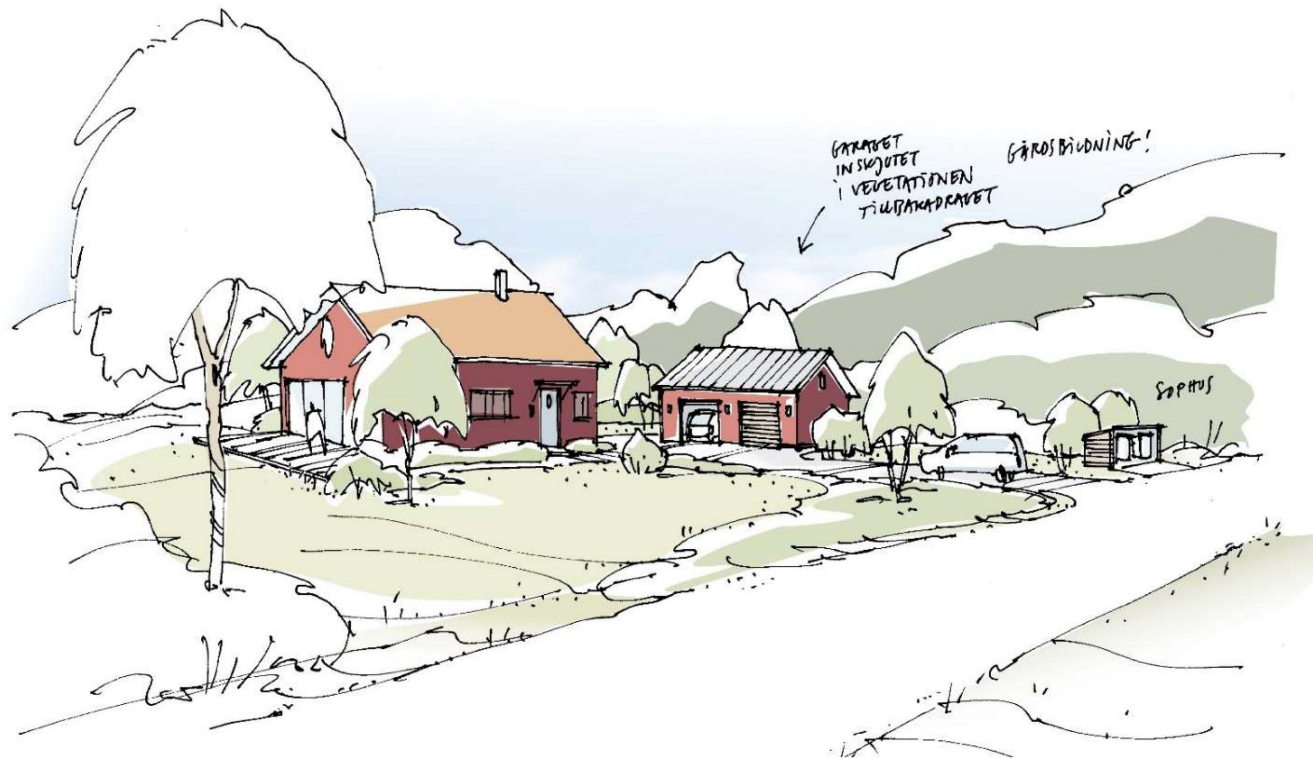

Illustration över placering av ny bebyggelse.

Text i bild: "Garaget inskjutet i vegetationen tillbakadraget" och "Gårdsbildning!"

Att bygga ett hem

Bygga, men hur stort?

Byggnadernas volymer har en stor påverkan på hur er tomt passar in i omgivningen. Visionen är att få byggnaderna och tomten att kännas naturlig i miljön, ta gärna inspiration och råd från hur vi byggde förr!

Anpassa byggnadernas storlek

Historiskt sett har bostadshuset varit den dominerande byggnaden i både storlek och utsmyckning, medan komplementbyggnaderna ofta är lägre och mindre i storlek än bostadshuset.

Genom att tänka på hur byggnaderna samspelar med varandra får de ett mer naturligt intryck på er tomt. Bostadshuset är det viktigaste huset på tomten, låt inte garaget bli allt för framträdande i miljön.

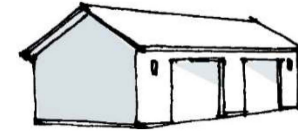
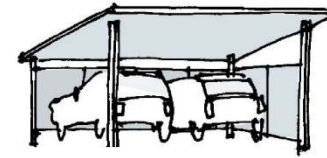
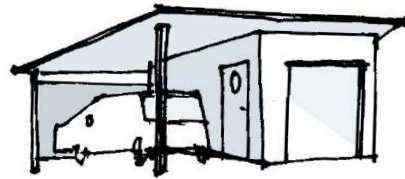
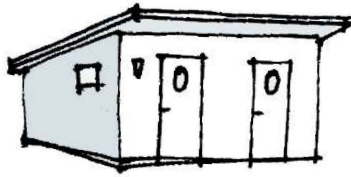

Illustration över olika komplementbyggnader.

Tips!

Ni kan nyttja garaget för att skapa en gårdsmiljö på er tomt. Om garaget uppförs som en fristående komplementbyggnad ges även ett mer luftigt och naturligt intryck. Det är även lättare att anpassa till markens förutsättningar än ett vidbyggt garage.

Illustration över olika komplementbyggnader

Planera er tillbyggnad!

Redan vid nybyggnation kan ni planera för eventuella framtida komplement- eller tillbyggnader. På så sätt kan ni hitta en passande plats när det väl är dags, eftersom det då redan finns en idé som är anpassad till er byggnads helhetsintryck. Planerar ni även för framtida tillbyggnader kan ni undvika behöva ändra på fönster- och dörrplaceringar om ni redan haft det i åtanke.

Vilka funktioner behövs i din tillbyggnad?

En tillbyggnad på en befintlig byggnad kan göra att ni kan bo kvar och få alla funktioner som det kan uppstå behov för i framtiden. Utformningen av en tillbyggnad handlar om hur den samspelar med det befintliga. Byggnaden får ett helt nytt intryck av en tillbyggnad där nya vinklar och vrår skapas.

Tillbyggnader kan göras i oändligt många varianter, var uppmärksam vid om- och tillbyggnadsarbeten så den redan existerande charmen bevaras! Ni kan välja att bygga till i samma stil som det som redan finns, eller att bygga något helt nytt i modernare stil.

Tillbyggnadens storlek

Tillbyggnaderna ska komplettera det befintliga och inte ta över helheten. Låt därför tillbyggnaden vara lägre i höjd och storlek än det som redan finns för att upplevas som ett elegant komplement. Titta på inspiration, vad dras ni till? Det finns många exempel på bra och mindre lyckade tillbyggnader, planering och en målbild är A och O.

Kontakta bygglovsavdelningen i er kommun som gärna informerar om vad som gäller för den aktuella platsen. För att få hjälp med utformning kan det vara lämpligt att kontakta en arkitekt eller motsvarande konsult i privat sektor.

Att tänka på kring till- och ombyggnader!

- ☐ När byggdes er byggnad? Finns det då tidstypiska drag på den som ni vill ta vara på? Vill ni återskapa något som tidigare funnits en gång i tiden?
- ☐ Hur kan ni anpassa tillbyggnadens storlek och höjd till det som redan finns? En mindre tillbyggnad är lättare att placera och anpassa till huset och platsen.
- ☐ Vilket typ av tak har er byggnad? Sadeltak, valmat eller kanske pulpettak? Det är ofta smickrande att använda samma typ av takutformning, kulör och takmaterial på tillbyggnaden som bostadshuset har. Kuverttak på tillbyggnaden kan också ge en mjuk effekt.
- ☐ Vilka funktioner vill ni få in i tillbyggnaden? Ofta handlar tillbyggnader om hygienutrymmen, tvättstuga, groventré, nya sovrum eller kanske hemmakontor. Kan ni i stället bygga om invändigt för att få in fler funktioner på befintlig yta?
- ☐ Behöver ni riva något annat för att möjliggöra en tillbyggnad?

Ändring av äldre byggnader

Kan ni ha en kulturbyggnad?

En äldre byggnad har ofta en rik historia. Detta är något som ni kan behöva ta hänsyn till när ni vill förändra något på eller omkring byggnaden. Det finns byggnader, anläggningar eller områden som har ett särskilt skydd för sina kulturvärden som inte får förvanskas. Detta kräver att ändringar sker varsamt.

Det är viktigt att ta reda på om byggnaden omfattas av någon form av skydd när ni planerar att göra ändringar i en befintlig byggnad.

Riktlinjer

Kommunen kan ha särskilda riktlinjer eller kulturinventeringar för vissa känsliga områden samt dess bebyggelse. Det kan innebära att ni kan få krav ställda på er när ni vill göra en åtgärd på er byggnad. Ta kontakt med bygglovsavdelningen i er kommun för att få mer information om er fastighet!

Önskar ni rusta upp eller förändra en äldre byggnad?

Om ni förändrar en äldre byggnad bör ni vara varsam mot dess ursprungliga arkitektur. Det handlar ofta om traditionella hantverksmetoder och material som behöver tas hänsyn till. Det kan finnas äldre värden som är fint att framhäva, eller kanske återskapa något som tidigare funnits. Ändringar och tillägg ska harmonisera med det som redan finns, det kan därför vara bra att ta hjälp av en sakkunnig. På så sätt kan ni få tips och råd om lämpliga renoveringar eller ändringar som passar både er byggnad och er målbild.

Har ni koll på er byggnads historia?

Det finns en tanke kring utformningen av de flesta byggnaderna, ofta styrt av vilket år som det byggdes. I äldre byggnader kan det exempelvis finnas en tradition med symmetriska placeringar av fönster i samma storlek, halvmånefönster, verandor, locklistpanel, eller andra utsmyckningar. Läs på om husets historia, när byggdes det? Hur såg det ut när det byggdes? Har det byggts om eller har det gjorts andra ändringar på senare tid? Passar ändringarna in?

Ta vara på de detaljer som finns kvar i er byggnad, renovera gärna det som går! Äldre fönster och dörrar har ofta god virkeskvalitet som kan rustas upp med lite kärlek. Om fönsterna ändå måste bytas, kanske några kan renoveras upp medan några kan bytas ut i samma stil.

Vad gäller om byggnaden har kulturvärden?

För byggnader som har kulturvärden är ni ofta tvungen att söka bygglov för åtgärder som annars är bygglovsbefriade. Ta gärna kontakt med kommunens bygglovsavdelning för att få mer information om byggnadens förutsättningar i tidigt skede när ni planerar era byggprojekt.

Att tänka på kring äldre byggnader!

- ☐ Kolla om er byggnad berörs av kulturskydd innan ni gör åtgärder! När byggdes ert hus?
- ☐ Vilka kvaliteter har huset som ni kan ta vara på, framhäva eller återskapa?
- ☐ Ta gärna hjälp av någon sakkunnig, det kan vara bra med ett bollplank.

En inspirerande renoveringshistoria

Gården med anor från 1800-talet består av en manbyggnad i 1 ½ plan, två flygelbyggnader och en inbjudande trädallé. Huvudbyggnaden präglas av rika fasaddetaljer och trekantiga fönster i vindsvåningen.

En av de två flyglarna tillkom på senare tid och saknade de karaktäristiska trekantiga vindsfönstren. De nuvarande fastighetsägarna har haft dialog med sakkunniga och gjort en restaurering av gården till sitt ursprung, med några varsamma tillägg.

Vindsfönster

Fastighetsägarna önskade att även den nyare flygelbyggnaden skulle anpassas mer till gårdens karaktär. De lät tillverka trekantiga vindsfönster som anpassades både i utformning och placeringar till huvudbyggnaden samt den äldre flygelbyggnadens fönster. Med detta tillägg på byggnaden framhövdes kvaliteterna som redan fanns på gården.

Utsidan spelar roll!

Det är många val som tillsammans utgör helheten på hur byggnadens utformning uppfattas. Titta på omgivningen, vilka kulörer passar in? Finns det kulörer i naturen som ni vill inspireras av, eller färgsättning på omkringliggande bebyggelse?

Vid känsliga kulturmiljöer där det finns äldre bebyggelse kan det ställas högre krav på vilka val ni gör. Ofta kan traditionella material som träpanel, lertegeltak eller naturlig slamfärg vara ett vinnande koncept för anpassning till en äldre lantlig miljö. En mer avvikande utformning gör att ni får jobba med era val för att det ska bli en snygg helhet.

Det är lätt att råka planera byggnaden helt från dess insida. Hur många rum behövs? Vart ska köket vara? Hur många kvadratmeter behöver vi egentligen? Om huset planeras helt från insidan, kan utsidan ofta få en rörig och ogenomtänkt fasad. Placeringen av fönster och dörrar har stor påverkan på hur fasaden kommer att upplevas och passa in på landsbygden.

Exteriöra smycken

På landsbygden finns ofta några klassiska drag på byggnader; takkupa, snickarglädje, spröjsade fönster, träfasader, farstukvist och frontespis. Sådana byggnadsdetaljer kan gärna inkluderas för att få en mer lantlig karaktär.

Önskar ni en frontespis eller takkupor, tänk på proportionerna mot husets storlek. Takkuporna kan ni beakta som en utsmyckning av bostadshuset, men låt inte dessa ta över intrycket av huset. På en större byggnad kan det i stället vara passande att bygga två mindre takkupor i stället för en stor.

Material och färgsättning

När ni kommit så långt i er byggprocess att ni har valt tomt och hustyp brukar frågan om kulörsättning dyka upp. Handlar det i stället om att rusta upp en befintlig byggnad kan ni även ha i åtanke vilka kulörer som finns på den idag.

Utbudet av både färgtyper (det som finns i målarburken) och kulörer (upplevd nyans) kan upplevas som nästintill oändligt och något som kan verka som en liten skillnad i en kulörkod kan göra stor skillnad på hur en kulör upplevs. Hur solen träffar ytan (slät yta eller med struktur), om färgen är blank eller matt och i vilket väderstreck den är i, är exempel på faktorer som kan göra stor skillnad.

Foto färgburk: gysinge.com

Att välja färg och kulör

Hur ska man veta vilken färgtyp och kulör man vill ha då? Ett sätt är att ta inspiration i naturen, vilka kulörer finns naturligt? Ofta är det dovare, jordnära kulörer eller kulörer som harmonierar med naturen, exempelvis falurött, grönt, brunt eller vissa nyanser av grått. Vilken kulör som passar in i omgivningen beror på hur omgivningen ser ut, är det mitt i en mörk skog eller i anslutning till jordbruksmark med knallgula smörblommor?

Det är inte bara kulören eller materialet på fasaden som påverkar hur byggnaden uppfattas. Även kulör och material på tak och detaljer såsom fönster, dörrar och knutar påverkar. Stora glaspartier upplevs ofta som mörka speglar eller reflexer. Generellt är det vanligare med matta takmaterial på landsbygden än högblanka. Det är även vanligare med högre detaljeringsgrad på byggnader på landsbygden än i en stad. Detta kan vara exempelvis knutar i avvikande kulör, olika kulör på fönsterspröjs och karmar och så kallad "snickarglädje". Ta gärna hjälp av din lokala fackhandel vid val av färgtyp.

Foto pigment: gysinge.com

Kulörer på äldre byggnader

Om ni har en äldre byggnad kan ni testa att skrapa fram gamla färglager, det kanske då kommer fram något oväntat fint som ni kan rusta upp. När ni ska måla om eller byta kulör på en befintlig byggnad är det alltid en bra idé att ta reda på vilken färgtyp som använts tidigare på byggnaden.

Kontakta gärna en målare eller konsult inom byggnadsvård om ni är osäkra. Provmåla sedan gärna med vald färgtyp och kulör på fasaden, minst 50 gånger 50 centimeter innan ni bestämmer er, då får ni även en bild av hur kulören ser ut i olika ljus.

Skiss, Hus i byggnadsideal från 1850–1880-tal: gysinge.com

Att välja material

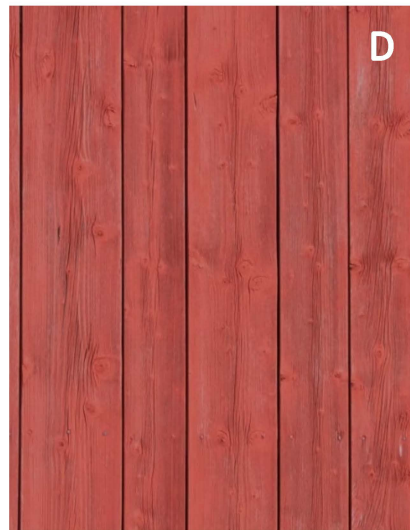
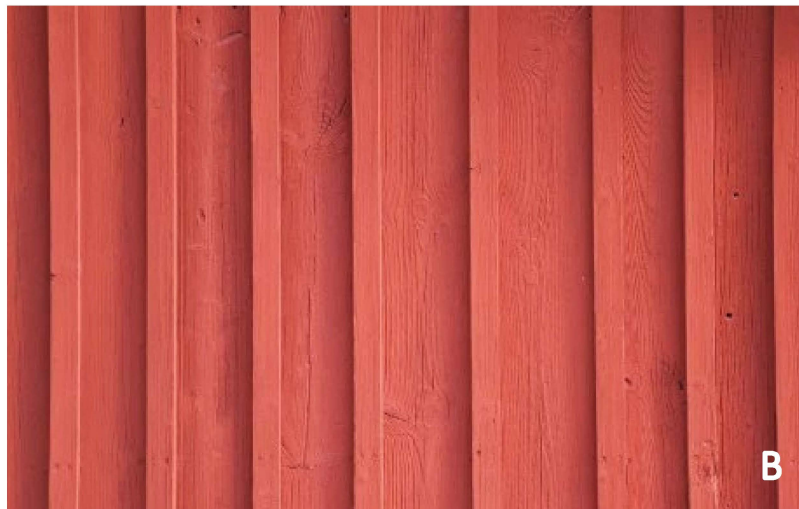
Fasader har historiskt sett bestått av träpanel eller tegel på landsbygden och inte exempelvis fibercementskivor eller plåt.

Det kan vara en god idé att begränsa antalet materialtyper på en byggnad, inte enbart för att få ett lugnare intryck, utan även för att förenkla underhållet då det kan skilja i både hur ofta materialen bör underhållas och på vilket sätt de ska underhållas för att hålla under lång tid framöver.

En äldre metod som åter igen blivit populär är järn- eller tjärvitriol på obehandlat trä (bild A).

Vanlig fasader på landsbygden är träfasad i locklist (bild B), tegel (bild C) eller spontad träpanel (bild D). Spontad träpanel är vanlig på enklare byggnader och passar bra till garage eller andra ekonomibyggnader.

Liggande träpanel (bild E) har även varit populärt. Både liggande och stående panel kan kombineras för att ge dimension i fasaden. Detta kan ni göra genom att exempelvis skapa en så kallad "fasadmidja", en horisontell list som löper mellan knutarna runt hela byggnaden och bryter av mellan stående och liggande panel.

Exempel på olika takmaterial, betongpannor i skifferliknande utformning (A), trapetsplåt (B), falsad röd plåt (C) och röda betongpannor (D).

Takmaterial

Taken har historiskt sett utformats med tegelpannor eller någon form av organiskt material (trä, gräs eller liknande) i stället för plåt eller papp som är modernare och nyare materialalternativ. Materialet ni väljer ska anpassas till platsen, byggnaden och ibland även den omkringliggande bebyggelsen.

Om- och tillbyggnad

Vid ombyggnation kan det bli aktuellt med ändring av befintlig fasad eller att det tillkommer ny fasad. Anpassning till det befintliga blir då väldigt viktigt för att få till helheten. Ta gärna hjälp av en sakkunnig eller en arkitekt för att få en bra helhet.

Välj i första hand ett material som håller över tid, och som går att underhålla. Ett så kallat underhållsfritt material innebär sällan att materialet håller lång tid utan underhåll, snarare att materialet inte går att underhålla och kommer att behöva bytas ut efter en viss tid.

Detaljer gör helheten

Tänk igenom helheten

När ni gör tillägg på en befintlig byggnad eller bygger ett nytt, är det bra att fundera på vilken målbild ni har med dess helhet. För många detaljer i olika stilar kan tillsammans upplevas som rörigt. Fönster, dörrar, farstukvistar, skärmtak, skorstenar och ner till detaljer som snickerier och fönsterfoder bildar tillsammans helhetsintrycket av er byggnad.

Fönster är husets ögon. Undvik att blanda många olika fönstertyper och storlekar på era byggnader, det skapar ofta ett rörigt intryck. Sätter ni in nya fönster i en befintlig byggnad kan ni efterlikna de befintliga fönstrens placering, kulörer och storlek för att det ska bli en så naturlig komplettering som möjligt.

Välj gärna fönster och dörrar i samma stil, bröstningshöjd och storlek som de befintliga. Ni kan skapa mer dimension i er byggnad genom att välja en annan kulör på foder, fönsterbågar eller dörrar. Vit är en vanlig kulör som används idag, men det finns andra färger såsom rött, ockragult, grått eller grönt kan också bli fint på landsbygden.

En symmetrisk placering av fönster och dörrar är vanligt på äldre byggnader på landet. Att tänka på symmetri i fönster- och dörrplaceringar kan göra att det lättare smälter in på ett mer traditionellt vis. Byggnader i mer modern stil kan vara lite mer förlåtande för asymmetriska placeringar.

Ytterdörren är viktigt att ge lite extra fokus eftersom den välkomnar er hem varje dag. Ytterdörren kan ge ett stängt intryck om den är alltför otydligt markerad eller placerad på huset. Ni kan markera entréns placering ytterligare genom att framhäva den med en veranda, vilket även skyddar mot väder och vind. Ytterdörren bör stämma överens med husets övriga stil. Ibland kan en enklare eller en mer detaljerad dörr passa olika typer av hus, äldre eller mer moderna hus.

Stora fönsterpartier kan ofta ta över intrycket av huset och ge en kal och dominerande känsla. Stora glaspartier ger även mycket insyn samt kan både släppa ut värme under de kallare månaderna och släppa in mycket värme av solinstrålningen under de varma månaderna, som kräver mer av huset för att hålla en jämn temperatur. Därför kan ni exempelvis begränsa andel stora fönster till en mindre avgränsad del, eller att bryta av fönsterpartier med fler glasindelningar, eller andra fasadmateriäl.

Skorstenen kan ses som husets smycke och är husets avslut uppåt. Valet på material, form och placering av den kan ge olika intryck. En skorsten kan vara i exempelvis tegel, puts eller plåt, tänk igenom vilket material som passar ert hus. I äldre byggnader fanns det ofta en eller två skorstenar, vilket kan vara fint på större hus. Ni kan exempelvis nyttja en av dem till en eldstad och den andra till ventilation. Skorstenar kan till exempel ha utkragande detaljer eller utföras helt raka, valmöjligheterna är stora.

Detaljer kan vara ett trevligt tillskott i en lantlig miljö som även kan målas på olika sätt. Snickarglädje, knutar, vindskivor, stuprör och husgrund kan målas på olika sätt. Snickerier kan formas med snirkliga former eller enklare mönster för att ge en mer utstickande eller enkel känsla.

Att tänka på kring detaljer!

- ☐ Ha en röd tråd och tänk långsiktigt när ni planerar er byggnad
- ☐ Varje detalj ger inverkan på helheten. För att göra det mer överskådligt kan ni testa att göra ett collage där ni kan samla ihop era inspirationsbilder, färg-och materialval för att se vad som passar bra ihop.
- ☐ Känner ni er osäkra - ta gärna professionell hjälp.

Trädgården

Att skapa en ny tomt innebär också en ny trädgård. På landsbygden är det vanligt med mjuka övergångar mellan tomten och landskapet runt omkring. Låt gärna er gräsmatta mötas av de växterna som redan finns på platsen. Utnyttja även de naturliga nivåskillnaderna marken har, ofta varierar en lantlig trädgård lite i markens höjder. Det är även lättare att spara befintliga träd om ni gör färre och mindre ingrepp i marken.

Undvik helst att skapa stora hårdgjorda ytor på er tomt, exempelvis av asfalt. Det finns andra material som både hjälper till med avrinning av regnvatten och ger ett mjukare intryck, exempelvis grus eller marksten. Kulörerna ni väljer på materialet påverkar också intrycket, ljusare material i jordnära toner passar in på de flesta tomterna.

Anpassa marknivåerna

Grova terrasseringar av marken kan upplevas som skarpa och konstlade på landsbygden. Ska ni schakta på er tomt, kan det vara önskvärt i ett tidigt skede att planera för hur nya marknivåerna ska möta marken runtomkring och även vilka växter ni vill spara. Prata gärna med en sakkunnig som kan komma med tips och råd.

Övre illustration: grova terrasseringar av mark.

Nedre illustration: mjuka övergångar mellan tomt och landskapet runt omkring.

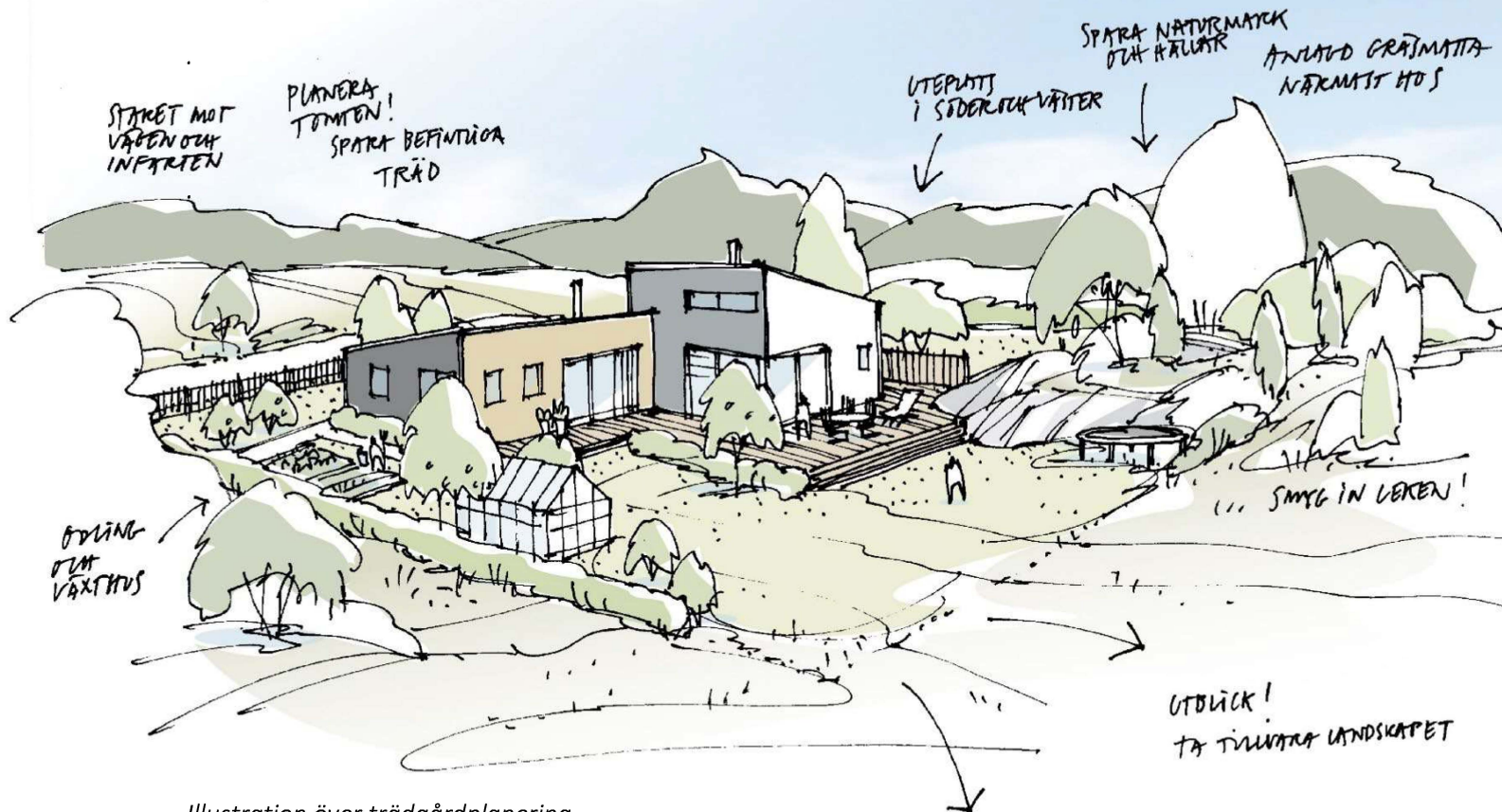

Illustration över trädgårdplanering.

Text i bild från vänster: "Odling och växthus", "Staket mot vägen och infarten", "Planera tomten! Spara befintliga träd", "Uteplats i söder och väster", "Spara naturmark och hällar", "Anlagd gräsmatta närmast hus", "Smyg in leken!" och "Utblick! Ta tillvara landskapet".

Den privata zonen

Staket kan vara ett sätt att skapa en känsla av inramning runt tomten. Staket i naturmaterial passar ofta in på landsbygden och finns i flera varianter. Gärdsgård, staket i trä eller stenmurar är exempel som ger en lantlig känsla. Ni kan även låta natur och växter avskilja tomten. Tänk på att underhålla växtligheten vid er in- och utfart så att ni och era medtrafikanter får fri sikt.

Tips!

Det kan ta lång tid att anordna en ny trädgård. Att behålla träd och växtlighet som redan finns på platsen gör att tomten snabbare upplevs som att den funnits där under lång tid. Ni kan även komplettera med växtlighet som redan finns i landskapet och trivs på just denna plats. Skapa gärna mjuka övergångar i naturtoner mellan tomten och landskapet.

Att tänka på

Hur går jag vidare?

För att fortsätta processen är det lämpligt att ta kontakt med kommunens bygglovsavdelning för att få reda på mer information om den tilltänkta platsen. Även om marken är privatägd har kommunen ofta information som kan komma till nytta i projektets tidiga skeden.

Förhandsbesked eller bygglov?

För att få svar på om platsen är lämplig att bygga på ur Plan- och bygglagens synpunkt kan ni ansöka om ett så kallat *förhandsbesked*. En ansökan om förhandsbesked kräver, till skillnad från ett bygglov, inte kompletta ritningar på själva byggnaden eller byggnaderna. Detta eftersom det som då prövas är de stora dragen, kort sagt om platsen är lämplig att bygga på. Ett positivt förhandsbesked är bindande för kommunen om en ansökan om bygglov görs inom två år från den dag förhandsbeskedet vann laga kraft.

Strandskyddat område

Om fastigheten är belägen inom strandskydd bör frågan om strandskydd alltid hanteras före eventuellt förhandsbesked eller bygglov. Strandskyddsdispenser prövas ur Miljöbalkens sjunde kapitel. Observera att om fastigheten är belägen inom strandskydd krävs det nästan alltid en *strandskyddsdispens* för att göra några byggnadsåtgärder. Ta kontakt med kommunens bygglovsavdelning för att veta vad som gäller på er fastighet.

Ordlista

Fastighet

Ett bestämt område som utgör fast egendom. All mark är indelad i fastigheten som framgår av Lantmäterimyndighetens fastighetsregister. Fastighetsgränserna framgår på kartor eller fysiska markeringar på platsen, exempelvis genom ett stålrör eller ett ingjutet rör i betong i marken.

Tomt

Ett område som inte är en allmän plats men som omfattar mark avsedd för en eller flera byggnader och mark som ligger i direkt anslutning till byggnaderna och behövs för att byggnaderna ska kunna användas för avsett ändamål. En tomt kan exempelvis sträcka sig över en eller flera fastigheter. Tomtytan avgränsas ofta av trädgårdens yttre gränser.

Huvudbyggnad

Är oftast den dominerande byggnaden inom en fastighet, vilket vanligtvis är själva bostadshuset på en bostadsfastighet. I lagtexter kallas oftast bostadshuset för ett "en- och tvåbostadshus".

Komplementbyggnad

Är byggnader som vanligtvis placeras inom eller i nära anslutning till en tomt och kompletterar en huvudbyggnad, exempelvis ett garage, ett förråd, en carport, ett miljöhus eller ett växthus.

Tillbyggnad

Alla åtgärder som ökar volymen av en byggnad oberoende på vilken riktning det sker åt.

Lästips

Här finns olika lästips listade om ni vill läsa mer. Tänk på att de böcker som eventuellt inte längre går att köpa kan finnas på bibliotek eller antikvariat.

- ☐ Werne, Finn (2017). **Böndernas bygge: traditionellt byggnadsskick på landsbygden i Sverige**. Båstad: Arkitektur & Kultur
- ☐ Nylander, Ola & Forshed, Kjell (2011). **Bostadens omätbara värden**. Uppgraderad version Stockholm: HSB riksförbund
- ☐ Hidemark, Ove (2017). **Så renoveras torp & gårdar**. Elfte utgåvan Stockholm: Norstedts
- ☐ Björk, Cecilia, Nordling, Lars & Reppen, Laila (2015). **Så byggdes villan: svensk villaarkitektur från 1890 till 2010**. [Ny utg.] Stockholm: Svensk Byggtjänst
- ☐ Riksantikvarieämbetet (2013). **Materialguiden**. Digital resurs Materialguiden - Rapport från Riksantikvarieämbetet
- ☐ Åberg, Erika (2020). **Byggnadsvård: hur ni får tid, råd och kraft att restaurera ert hem**. [Stockholm]: Norstedts
- ☐ Åberg, Erika (2022). **Det sitter i väggarna: historien om ert hus och hur ni vårdar det**. Stockholm: Norstedts

Det finns även flertalet företag inom byggnadsvårdsbranschen som kan bistå med både kompetens inom området och lämpliga produkter, sök på nätet för att hitta den närmast er.

Hänvisningar

Foto: Hanna Hjalmarsson (för Mullsjö Kommun) och Lovisa Petersson (för Värnamo Kommun)

Illustrationer: Karin Danielsson, Karavan landskapsarkitekter

Foto på förstasidan: Johnér Bildbyrå för Jönköpings kommun

Drönarbild på sida 33: Värnamo Kommun

Särskilt tack till

Ett varmt tack till alla som bidragit och speciellt till fastighetsägare vars byggnader vi fått möjlighet att fotografera till denna broschyr.

